

Proefschriften

LIEVEN PAUWELS*

Buurtinvloeden en jeugddelinquentie een toets van de sociale desorganisatietheorie

“Buurtinvloeden en jeugddelinquentie: een toets van de sociale desorganisatietheorie” is het resultaat van een theorietoetsende zoektocht naar de betekenis die dient gegeven te worden aan de samenhang tussen de ruimtelijke concentratie van economische deprivatie en van delinquente jongeren in de Belgische grootstedelijke context. Deze empirische vaststelling is één van de meest klassieke in de criminologie, waaruit onder invloed van de Chicago School een theorie gegroeid is die gekend staat als de sociale desorganisatietheorie. Deze theorie ging er impliciet vanuit dat economische deprivatie in buurten leidde tot een toestand van “sociale desorganisatie” of “verminderde informele controle”. Daarom zouden de inwoners van deze buurten meer ontvankelijk zijn voor delinquente waarden en zouden ze met hogere frequentie delinquent gedragingen stellen. Deze klassieke ecologische school kampte met theoretische en methodologische tekortkomingen, waardoor ze tijdelijk naar de achtergrond verdween. Impliciet bestond de neiging ecologische samenhangen tussen economische deprivatie en de geografische concentratie van delinquente jongeren op buurtniveau te interpreteren als gevolg van een “buurtcontextueel effect”, ook wel getto-effect genoemd. Dit betekent dat jongeren met dezelfde sociaal-demografische eigenschappen met hogere frequentie delinquent gedrag plegen afhankelijk van de buurt waarin ze wonen.

Sinds de jaren negentienhonderd tachtig kende het onderzoek naar buurtcontextuele effecten van sociaal-structurele buurtkenmerken en desorganisatie een heropleving dankzij theoretische en methodologische innovaties.

Na een literatuuroverzicht werden concreet toetsbare hypothesen gesteld om de ecologische delinquentietheorie te evalueren. Het onderzoek kent één beschrijvende onderzoeksvraag, namelijk de vraag naar de geografische spreiding van delinquente jongeren, en vertrekt daarmee vanuit de expliciet geografische invalshoek van de klassieke ecologische school, maar bouwt hierop verder. Twee grote verklarende onderzoeksvragen werden gesteld. De eerste heeft betrekking op de rol van sociaal-structurele buurtkenmerken en mechanismen op de geografische concentratie van delinquente jongeren. De tweede onderzoeksvraag heeft betrekking op de contextuele effecten van buurtkenmerken op individuele verschillen in delinquent gedrag. Een contextuele theorie impliceert echter een complementaire theorie op individueel niveau. Deze werd gevonden in de situationele actietheorie. Deze theorie kan opgevat worden als een geïntegreerde informele controle/routine-activiteitenbenadering. Informele controle vormt hierbij een belangrijk integratiepunt tussen de microbenadering en de macrobenadering. Sociaal-demografische achtergrondkenmerken van jongeren hebben in dit perspectief zeer indirecte effecten op frequenties van delinquent gedrag, in hoofdzaak via hun invloed op informele controlemechanismen. De effecten van informele controlemechanismen worden hoofdzakelijk verklaard via delinquentietolerantie en

* Dr. Lieven Pauwels is verbonden aan de Vakgroep Strafrecht en Criminologie (Ugent) en de onderzoeksgroep Sociale Veiligheidsanalyse (SVA). Het proefschrift werd openbaar verdedigd op 17 november 2006 om 17u. Prof. Dr. P. Ponsaers was promotor van het onderzoek.

situationele levensstijlrisico's. Deze laatste term verwijst naar rondhanggedrag met delinquente leeftijdsgenoten in de semi-publieke en publieke ruimte, eenvoudigweg de microcontext extern aan het individu. Het effect van situationele levensstijlrisico's is afhankelijk is van het niveau van delinquentietolerantie van jongeren.

Om concrete toetsing mogelijk te maken werd een grootschalige zelfrapportagestudie opgezet in Antwerpen en werden complementaire bronnen gebruikt: een bevraging van sleutelfiguren, sociaal-structurele buurtdata en politionele verdachtenregistraties. Uit het onderzoek blijkt dat de geografische spreiding van delinquente jongeren op buurniveau ook in Antwerpen sterk ongelijk verdeeld is. Voor de ecologische theorie werd enige empirische ondersteuning gevonden. Het eenzijdige aanbod op de woningmarkt verklaart de ruimtelijke verdichting van delinquente jongeren. Dit komt vooral door de impact hiervan op de geografische concentratie van armoede. Sociale desorganisatie heeft een onafhankelijk effect op de geografische concentratie van delinquente jongeren, los van sociaal-structurele buurtkenmerken.

Vooraleer de geïntegreerde contextuele theorie te toetsen, werd de complementaire microbenadering afzonderlijk getoetst. Hiervoor werd eveneens empirische ondersteuning gevonden. Levensstijlrisico's hebben in het onderzoek het belangrijkste effect op de frequentie van delinquent gedrag en dit effect is conditioneel op de delinquentietolerantie van jongeren. De effecten van achtergrondkenmerken en informele controlemechanismen worden hierdoor sterk gemodereerd. Toetsen van de contextuele versie van de sociale desorganisatietheorie laten zien dat nauwelijks variatie bestaat in delinquent gedrag tussen buurten. Eenmaal sociaal-demografische achtergrondkenmerken van jongeren worden ingevoerd verdwijnt elke significante variatie op buurniveau. Dit betekent dat de verschillen in delinquent gedrag die men op basis van bivariate ecologische regressie-analyses waarneemt niet causaal kan interpreteren. Voor het bestaan van buurtcontextuele effecten, zoals de theorie stelt, wordt helemaal geen empirische ondersteuning gevonden. Individuele verschillen in frequenties van delinquent gedrag kunnen niet verklaard worden door buurtkenmerken. Verschillen tussen buurten reflecteren louter de verschillen in bevolkingsamenstelling. Twee kritische toetsen van de contextuele theorie stellen het bestaan van buurtcontextuele effecten verder in vraag: er is geen sprake van conditionele buurtcontextuele effecten en de verwaarloosbare variatie op buurniveau is partieel te wijten aan evenmin significante contextuele variatie op schoolniveau. Schoolcontextuele variatie werd louter meegenomen om een spiegel te hebben waartegen het buurtcontextueel effect kon geplaatst worden en plaatst verdere vraagtekens bij buurtcontextueel onderzoek m.b.t. delinquent gedrag van jongeren. Toekomstig onderzoek dient zich op basis van deze bevindingen te herbezinnen over de rol die aan ecologische settings gegeven dient te worden. Dat de microsituationele context van levensstijlrisico's echter wel een belangrijke plaats inneemt in het verklaren van individuele verschillen in delinquent gedrag, kan aangegrepen worden om de geografie van deze microcontext verder te bestuderen. Causaal onderzoek naar jeugddelinquentie dient ook meer rekening te houden met interactie-effecten tussen individuele en situationele kenmerken.